

Sygn. akt: II AKa 156/22

ORZECZENIE

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 września 2022 roku

Sąd Apelacyjny w Katowicach II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Wiesław Kosowski
Sędziowie:	Marcin Ciepiela (spr.) Piotr Pośpiech
Protokolant:	Jolanta Stańczak

przy udziale Prokuratora Oddziałowego Biura Lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
w Katowicach Artura Wójcika

rozpoznał sprawę osoby poddanej postępowaniu lustracyjnemu

W. K. (K.), syna W. i R., urodzonego (...) w H.,

na skutek apelacji wniesionej przez prokuratora

od orzeczenia Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 9 lutego 2022 roku,

sygn. akt IV K 151/20 w przedmiocie zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego z dnia 26 września 2014 roku

1. zmienia zaskarżone orzeczenie w punkcie 1 w ten sposób, że stwierdza, iż W. K. złożył niezgodne z prawdą oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (tj. Dz.U.2021.1633 ze zm.), przy czym w dacie złożenia tego oświadczenia działał w warunkach usprawiedliwionego błędu, o którym mowa w art. 30 k.k. i na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 19 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (tj. Dz.U.2021.1633 ze zm.) postępowanie umarza;

2. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

SSA Marcin Ciepiela SSA Wiesław Kosowski SSA Piotr Pośpiech

UZASADNIENIE		
Formularz UK 2	Sygnatura akt	II AKa 156/22

Załącznik dołącza się w każdym przypadku. Podać liczbę załączników:	1	
1. CZĘŚĆ WSTĘPNA		

1.1. **Oznaczenie wyroku sądu pierwszej instancji**

Orzeczenie Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 9 lutego 2022 r., sygn. akt IV K 151/20

1.2. **Podmiot wnoszący apelację**

oskarżyciel publiczny albo prokurator w sprawie o wydanie wyroku łącznego
oskarżyciel posiłkowy
oskarżyciel prywatny
obrońca
oskarżony albo skazany w sprawie o wydanie wyroku łącznego
inny

1.3. **Granice zaskarżenia**

1.1.1. Kierunek i zakres zaskarżenia		
# na korzyść # na niekorzyść	# w całości	
# w części	#	co do winy

#	co do kary	
#	co do środka karnego lub innego rozstrzygnięcia albo ustalenia	
1.1.2. Podniesione zarzuty		
Zaznaczyć zarzuty wskazane przez strony w apelacji		
#	art. 438 pkt 1 k.p.k. – obraza przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu	
#	art. 438 pkt 1a k.p.k. – obraza przepisów prawa materialnego w innym wypadku niż wskazany w art. 438 pkt 1 k.p.k., chyba że pomimo błędnej podstawy prawnej orzeczenie odpowiada prawu	
#	art. 438 pkt 2 k.p.k. – obraza przepisów postępowania, jeżeli mogła ona mieć wpływ na treść orzeczenia	
#	art. 438 pkt 3 k.p.k. – błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, jeżeli mógł on mieć wpływ na treść tego orzeczenia	
#	art. 438 pkt 4 k.p.k. – rażąca niewspółmierność kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przypadku lub innego środka	
#	art. 439 k.p.k.	

#	brak zarzutów	
---	---------------	--

1.4. Wnioski

#	uchylenie	#	zmiana
---	-----------	---	--------

2. Ustalenie faktów w związku z dowodami przeprowadzonymi przez sąd odwoławczy

1.5. Ustalenie faktów

1.1.3. Fakty uznane za udowodnione				
Lp.	Oskarżony	Fakt oraz czyn, do którego fakt się odnosi	Dowód	Numer karty
2.1.1.1.				
1.1.4. Fakty uznane za nieudowodnione				
Lp.	Oskarżony	Fakt oraz czyn, do którego fakt się odnosi	Dowód	Numer karty
2.1.2.1.				

1.6. Ocena dowodów

1.1.5. Dowody będące podstawą ustalenia faktów	
---	--

Lp. faktu z pkt 2.1.1	Dowód	Zwiężle o powodach uznania dowodu

1.1.6. Dowody nieuwzględnione przy ustaleniu faktów (dowody, które sąd uznał za niewiarygodne oraz niemające znaczenia dla ustalenia faktów)		
Lp. faktu z pkt 2.1.1 albo 2.1.2	Dowód	Zwiężle o powodach nieuwzględnienia dowodu

3. STANOWISKO SĄDU ODWOŁAWCZEGO WOBEC ZGŁOSZONYCH ZARZUTÓW i wniosków		
Lp.	Zarzut	
3.1.	Apelacja prokuratora	# zasadny # częściowo zasadny # niezasadny
Zwiężle o powodach uznania zarzutu za zasadny, częściowo zasadny albo niezasadny		
W myśl art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (tj.Dz.U.2021.1633 ze zm.), zwanej dalej ustawą lustracyjną lub u.l., obowiązek złożenia oświadczenia, dotyczącego pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub		

współpracy z tymi organami w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r., zwanego dalej „oświadczeniem lustracyjnym”, mają osoby, o których mowa w art. 4, urodzone przed dniem 1 sierpnia 1972 r. Bezspornie taką osobą był W. K., który złożył oświadczenie lustracyjne w dniu 26 września 2014 r. w związku z ubieganiem się o pełnienie funkcji publicznej – radnego Rady Gminy H..

W niniejszym postępowaniu nie dochodzi więc do stwierdzenia, czy lustrowany był funkcjonariuszem Służby Bezpieczeństwa, lecz czy pełnił służbę w organach bezpieczeństwa państwa. Definicję tych organów zawiera art. 2 u.l. Ustęp 1 pkt 5 u.l. tego artykułu stanowi, że organami bezpieczeństwa państwa w rozumieniu ustawy są instytucje centralne Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz podległe im jednostki terenowe w wojewódzkich, powiatowych i równorzędnych komendach MO oraz w wojewódzkich, rejonowych i równorzędnych urzędach spraw wewnętrznych. Z kolei w myśl art. 2 ust. 3 u.l. jednostkami Służby Bezpieczeństwa w rozumieniu ustawy są te jednostki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które z mocy prawa podlegały rozwiązaniu w chwili zorganizowania Urzędu Ochrony Państwa oraz te jednostki, które były ich poprzedniczkami.

Prokurator w petitum apelacji zdawał się wiązać owe definicje, jednak w istocie nie tłumacząc, w jaki sposób. Również uzasadnienie apelacji nie dawało w tym zakresie jednoznacznych wskazówek. Argumentacja w nim zawarta koncentrowała się

natomiast na podległości jednostek instytucji centralnej Służby Bezpieczeństwa, co nawiązywało do definicji z art. 2 ust. 1 pkt 5 u.l. Dlatego też, zarzut apelacyjny sąd odwoławczy rozumiał szeroko jako kwestionujący interpretację definicji z art. 2 u.l. przyjętą przez sąd I instancji.

Sąd Apelacyjny nie podziela stanowiska Sądu Okręgowego, że art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy lustracyjnej „trzeba (...) koniecznie interpretować w związku z przepisem ust. 3 powołanego artykułu” (str. 6 uzasadnienia). Koncepcja, że jednostkami Służby Bezpieczeństwa wymienionymi w art. 2 ust. 1 pkt 5 u.l. są tylko te jednostki, które w myśl art. 2 ust. 3 u.l. podlegały rozwiązaniu w chwili zorganizowania Urzędu Ochrony Państwa, nie znajduje uzasadnienia. Gdyby taka miała być definicja tych jednostek, to racjonalny ustawodawca po prostu dopisałby na końcu definicji z art. 2 ust. 1 pkt 5 u.l. zwrot z art. 2 ust. 3 u.l. Skoro tego nie uczynił, nie powinno się interpretować treści z art. 2 ust. 3 u.l. jako koniecznego uzupełnienia sformułowania z art. 5 ust. 1 pkt 5 u.l. Taki wniosek wypływa też z części judykatów.

Otóż, w wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 21 czerwca 2016 r., sygn. akt III AUa 809/15 (k. 283-290 zał. 2 akt sprawy), trafnie wskazano: „Stanowisko zaprezentowane przez Sąd Okręgowy (ściśle wiążące ze sobą analizowane przepisy – przyp. SA) prowadzi do nieuzasadnionego uprzywilejowania osób, których służba związana była z organami bezpieczeństwa państwa, a jedynie ze względu na wcześniejsze rozwiązanie danej

jednostki, służba tych osób jest kwalifikowana inaczej” (k. 289).

Z kolei w uzasadnieniu uchwały SN(7) z 26.05.2021 r., I KZP 12/20, OSNKW 2021/7/25, wskazano, że także (...) na gruncie postępowania lustracyjnego obowiązuje definicja ustawowa wyrażona w art. 2 ust. 3 pkt 5 oraz ust. 3 ustawy lustracyjnej określająca pojęcie „organu bezpieczeństwa publicznego”, w którym służba podlega ujawnieniu w oświadczeniu lustracyjnym. Istota tej definicji sprowadza się do wykazania podległości organizacyjnej danych jednostek w pionie struktury Służby Bezpieczeństwa. Kryterium pomocniczym (podkreśl. SA) jest fakt likwidacji tych jednostek na mocy art. 129 ust. 1 ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa, który przesądzał o rozwiązaniu Służby Bezpieczeństwa z mocy ustawy.

Stąd, argument sądu I instancji, że „nie można uznać służby w pionie polityczno-wychowawczym w ramach Milicji Obywatelskiej za służbę w SB, wszak pion polityczno-wychowawczy został zlikwidowany jeszcze w 1989 r., a więc przed zorganizowaniem Urzędu Ochrony Państwa” (str. 7 uzasadnienia) nie mógł zostać uznany za przekonujący.

Chybione były także twierdzenia sądu a quo, jakoby to przeciw uznaniu, iż lustrowany pełnił służbę w organach bezpieczeństwa państwa miało przemawiać to, że posługiwał się wyłącznie legitymacją MO oraz był przypisany do etatów MO. Okoliczności te nie są bowiem prawnie relewantne dla ustalenia, czy lustrowany pełnił służbę w organach bezpieczeństwa państwa. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ostatnich lat jednolicie wskazuje

się, że składane oświadczenie lustracyjne nie dotyczy tego, czy formalnie było się funkcjonariuszem Milicji Obywatelskiej czy Służby Bezpieczeństwa, ale w jakiej jednostce organizacyjnej pełniło się służbę, i to bez względu na posiadaną legitymację. Możliwym było pełnienie służby w jednostce uznanej za organ bezpieczeństwa publicznego przez osobę mającą status funkcjonariusza Milicji Obywatelskiej (uchwała SN(7) z 26.05.2021 r., I KZP 12/20; wyrok SN z 29.06.2021 r., IV KK 463/20, LEX nr 3372558).

Z kolei twierdzenia (w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie ujęto ich jako ustaleń) Sądu Okręgowego jakoby to lustrowany „zadania polityczno-wychowawcze wykonywał wyłącznie w ramach MO, nie zaś SB” (str. 6) i „nigdy nie wykonywał żadnych zadań dla SB, wypełniając swoje zadania wyłącznie w ramach MO” (str. 7), nie były poparte jakimikolwiek dowodami lub rozumowaniem. Zważywszy, że nie znajdowały w nich wsparcia, nie sposób było je zaakceptować.

W efekcie, zasadniczy problem w niniejszej sprawie sprowadzał się do tego, czy lustrowany pełnił służbę w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 u.l. Odpowiedź na to pytanie jest twierdząca, a stanowisko takie zajęto nawet w korzystnych dla W. K., a zapadłych w postępowaniu emerytalnym, wyrokach Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 22 stycznia 2013 r., sygn. akt XIII U 218/12 oraz Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 maja 2014 r., sygn. akt III AUa 871/13. Sąd odwoławczy podkreśla w tym miejscu, że sąd I instancji błędnie wskazał

w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia, że „[w]edług Sądu Okręgowego w Warszawie okres służby pełnionej przez odwołującego się W. K. nie mieści się w katalogu organów wymienionych w art. 2 ust. 1 pkt (bez wskazania – przyp. SA) ustawy lustracyjnej. W istocie bowiem w uzasadnieniu owym podano: „Jednostki tej nie można uznać za organ bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ustawy (...), bo choć mieści się w katalogu instytucji wymienionych w art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy lustracyjnej (podkreśl. SA), to nie odpowiada kryteriom sformułowanym w art. 2 ust. 3 tej ustawy. Również Sąd Apelacyjny w Warszawie orzekający w tamtym postępowaniu emerytalnym, przedstawiając w uzasadnieniu wyroku szereg przepisów z zarządzeń o tworzeniu pionu polityczno-wychowawczego, konkludował, że to „może stanowić podstawę do oceny Wydziałów Polityczno-Wychowawczych Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych jako elementu struktury organów bezpieczeństwa państwa dokonywanej w ujęciu historycznym. Za takim stanowiskiem przemawiają zwłaszcza wynikające z załączników do zarządzenia nr 042/81 zadania i zakres działania zarządu oraz terenowych komórek organizacyjnych ds. polityczno-wychowawczych, a także wynikające z zarządzenia nr 55/82 szerokie uprawnienia funkcjonariuszy pełniących tam służbę i zakres ich zwierzchnictwa służbowego oraz podległości służbowej” (k. 115 akt sprawy). Powodem niezakwalifikowania jednostek pionu polityczno-wychowawczego jako organów niemieszczących się w katalogu z

art. 2 ustawy lustracyjnej przez sądy orzekające w sprawie emerytalnej W. K. było więc to, że pion polityczno-wychowawczy nie został rozwiązany w chwili utworzenia Urzędu Ochrony Państwa (art. 129 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. O Urzędzie Ochrony Państwa) lecz wcześniej – z dniem 22 listopada 1989 r. (k. 114 akt sprawy). Jak wyżej zaznaczono, Sąd Apelacyjny w niniejszym postępowaniu lustracyjnym takiej wykładni art. 2 ust. 1 pkt 5 u.l., wiążącej go z datą rozwiązania jednostek, nie akceptuje.

Zdaniem sądu odwoławczego, nie sposób też podzielić pogląd sądu a quo (str. 7), jakoby pozbawiona znaczenia prawnego dla ustalenia, czy funkcjonariusze pionu polityczno-wychowawczego pełnili służbę w organach bezpieczeństwa państwa, była tzw. Instrukcja K.. Chociaż bowiem jasnym jest, że jako akt niższego rzędu i wydany ex post nie przesądzała, kogo należy uznać za funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa, należało ją wykorzystać do wykładni przepisów określających, kto pełnił służbę w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu w art. 2 ust. 1 pkt 5 u.l. Stanowiła ona bowiem podsumowanie aktów prawnych różnej rangi, w tym niejawnych, wydanych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i dotyczących powiązania pionów polityczno-wychowawczych w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych ze Służbą Bezpieczeństwa. Uznawała ona za jednostki organizacyjne SB szereg enumeratywnie wyliczonych struktur, w tym Zarząd Polityczno-Wychowawczy. Jednostki w niej wymienione zostały też określone w paragrafie 1 zarządzenia nr 53/90

Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 2 lipca 1990 r. w sprawie określenia stanowisk zajmowanych przez funkcjonariuszy byłej Służby Bezpieczeństwa oraz jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych, w których pełnili oni służbę, które to zarządzenie wprost odwoływało się do Instrukcji K..

Zauważyć przy tym należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego zwrócono uwagę (przy okazji analizy dotyczącej Wydziałów Łączności Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych), że kwestia określenia statusu jednostek organizacyjnych co do zasady jest przedmiotem uregulowań aktów wewnętrznych i nie musi być materia ustawową, akty wewnętrzne mogą, a niekiedy muszą być podstawą ustaleń o charakterze historycznym, pozwalającym na zakwalifikowanie danych struktur organizacyjnych pod kategorie wskazane w ustawie (zob. uchwała SN(7) z 26.05.2021 r., I KZP 12/20).

W ocenie Sądu Apelacyjnego w niniejszym składzie na potrzeby wykładni pojęcia organów bezpieczeństwa państwa w rozumieniu w art. 2 ust. 1 pkt 5 u.l. wręcz niezbędne jest uwzględnienie realiów społeczno-historycznych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Stąd, możliwe, a wręcz pożądanym, przy określaniu jednostek Służby Bezpieczeństwa, jest posługiwanie się normatywami niższego rzędu. Przypomnieć bowiem należy, że w ustawodawstwie PRL nigdy nie pojawił się przepis rangi ustawowej, który dokonałby rozróżnienia między Służbą Bezpieczeństwa MSW a Milicją Obywatelską. Powstanie tych organów, ich strukturę oraz formy i metody pracy

regulowały wyłącznie przepisy o charakterze niejawnym.

W tym aspekcie warto przywołać stanowisko wyrażone w literaturze przedmiotu. „Odrzucenie przy wykładni pojęcia „Służba Bezpieczeństwa” (...) niejawnych (w okresie 1944–1990) aktów normatywnych podważa sens uchwalenia ustawy lustracyjnej. Podobnie jest z ustaleniem jednostek MSW, które były poprzedniczkami struktur MSW rozwiązanych w chwili utworzenia UOP. Reformy i reorganizacje w resorcie spraw wewnętrznych, a w szczególności SB, przez cały okres istnienia PRL były realizowane wyłącznie niejawnymi, niepublikowanymi decyzjami, zarządzeniami itp., bez sięgnięcia do których nie sposób ustalić „poprzedniczek jednostek”, o których mowa w art. 2 ust. 3 ustawy lustracyjnej z 2006 r. Pozostaje liczyć, że bieżąca praktyka orzecznicza nie będzie też sprzeczna z ustaleniami historyków i z założeniami, jakie przyświecały twórcom ustaw lustracyjnych. Postulat, aby ustalenia sądowe w zakresie, w jakim dotyczą kształtowania struktur jednostek SB, nie odbiegały od ustaleń historyczno-prawnych, jest zaś de facto niczym innym jak postulatem realizacji jednej z naczelných zasad procesu karnego sformułowanej w art. 2 § 2 Kodeksu postępowania karnego” (A. Jusupović, A. Ostapa, J. Wygoda, Pojęcie „służba bezpieczeństwa” w rozumieniu ustawy lustracyjnej. Propozycja wykładni [w:] Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944-1990). Zbiór studiów, pod red. A. Jusupovicia,

R. Leśkiewicza, Warszawa 2013, str. 84).

Analizując przepisy dotyczące pionów polityczno-wychowawczych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, przypomnienia wymaga, że na mocy dekretu Rady Państwa z dnia 7 grudnia 1954 r. przemianowano Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego na Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i utworzono Komitet ds. Bezpieczeństwa Publicznego przy Radzie Ministra, któremu to „nowe” ministerstwo podlegało. Urząd Bezpieczeństwa (UB) wraz z agendami terenowymi (urzędami wojewódzkimi i powiatowymi) funkcjonował do 1956 roku, kiedy to jego miejsce zajęła Służba Bezpieczeństwa (SB), będąca jego kontynuatką, aczkolwiek w formie zakamuflowanej, gdyż wprost nieuregulowanej.

Istotne znacznie w niniejszej sprawie ma wydanie w dniu 30.10.1981 r. przez Ministra Spraw Wewnętrznych opatrzonego klauzulą tajności zarządzenia nr 042/81 w sprawie powołania, organizacji zakresu działania pionu polityczno-wychowawczego w resorcie spraw wewnętrznych – Zarządu Polityczno-Wychowawczego (k. 239-240 zał. nr 1 akt sprawy). W myśl jego § 1 w komendach wojewódzkich MO powołano wydział polityczno-wychowawczy, który miał za zadanie organizować i wykonywać całokształt zadań polityczno-wychowawczych w jednostkach MO na terenie województwa. Pracą wydziału kierował bezpośrednio zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. polityczno-wychowawczych. W § 2 tegoż

zarządzenia zawarto stwierdzenie, że kierunki działalności pionu polityczno-wychowawczego określają m.in. rozkazy i zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych, Dyrektora Zarządu Polityczno-Wychowawczego oraz kierowników jednostek i ich zastępców. Działalność ta prowadzona była na zasadach wspólnie określonych przez właściwe instytucje partyjne i Zarząd Polityczno-Wychowawczy MSW. W szczególności wymienionych w § 3 zarządzenia zadaniach polityczno-wychowawczych w resorcie spraw wewnętrznych zwrócono uwagę na realia polityczne w których powołano nowy pion MSW, tj. zaostrzającą się walkę polityczną (pkt 3), konieczność kształtowania socjalistycznych stosunków międzyludzkich i właściwych postaw funkcjonariuszy i pracowników resortu (pkt 5). W załączniku nr 1 do zarządzenia 042/81 (k. 241-242 zał. nr 1 akt sprawy) Minister Spraw Wewnętrznych określił zakres działania Zarządu Polityczno-Wychowawczego MSW (m.in. umacnianie braterskich kontaktów oraz wymiana doświadczeń z analogicznym aparatem ZSRR i innych państw socjalistycznych - § 2 pkt 15), a w załączniku nr 2 (k. 243-245 zał. nr 1 akt sprawy) ramowy zakres działania terenowych komórek organizacyjnych ds. polityczno-wychowawczych adresowany do zastępcy komendanta wojewódzkiego MO do spraw polityczno-wychowawczych, wydziału polityczno-wychowawczego MO (m.in. systematyczne i wnikliwe analizowanie oraz kształtowanie stanu moralno-politycznego, opinii, nastrojów, postaw i zdyscyplinowania funkcjonariuszy

KWMO i podległych jednostek oraz operatywne reagowanie na wszelkie odstępstwa od socjalistycznych norm moralnych, organizowanie i prowadzenie szkolenia politycznego oraz działalności informacyjno-propagandowej i kulturalno-oświatowej) oraz do zastępcy kierownika terenowej jednostki MO do spraw polityczno-wychowawczych (m.in. realizowanie zadań otrzymanych z jednostek nadrzędnych w zakresie działalności politycznej, szkoleniowo-wychowawczej, informacyjno-propagandowej, kulturalno-oświatowej i społecznej). Tę ostatnią funkcję pełnił lustrowany W. K., a przeciw do jego zadań należało też „przedstawianie informacji zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. polityczno-wychowawczych oraz kierownikowi jednostki o stanie moralno-politycznym funkcjonariuszy i pracowników cywilnych oraz o wszystkich ważniejszych zjawiskach społeczno-wychowawczych” (k. 245 zał. 2).

W świetle przytoczonych regulacji ww. zarządzenia i załączników do niego, nie powinno budzić wątpliwości, że kierownik terenowej jednostki MO do spraw polityczno-wychowawczych pełnił służbę w jednostce terenowej podległej za pośrednictwem zastępcy komendanta wojewódzkiego MO Zarządowi Polityczno-Wychowawczemu, który wszak był instytucją centralną Służby Bezpieczeństwa. To zaś oznaczało, że W. K. jako Zastępca Kierownika Komisariatu Milicji Obywatelskiej w L. do spraw polityczno-wychowawczych (od 1983 roku Zastępcy Szefa Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych w L. do spraw polityczno-wychowawczych) pełnił

służbę w organie bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 u.l.

W obliczu powyższego tzw. Instrukcja K. miała znaczenie subsydiarne, a nie fundamentalne dla zaliczenia do organów bezpieczeństwa państwa struktur pionu polityczno-wychowawczego. Należy jednak zauważyć, że stanowiła ona efekt takiego właśnie rozumienia owych struktur w latach 80. XX w. Wnioski takie wypływają z analiz historycznych zaprezentowanych w literaturze przedmiotu.

W artykule Szymona Hermańskiego, Adriana Jusupowicia i Tomasza Wróblewskiego, Percepcja „Bezpieki” w resorcie spraw wewnętrznych [w:] Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944-1990). Zbiór studiów, pod red. A. Jusupowicia, R. Leśkiewicza, Warszawa 2013, s. 51-53) wskazano: „W tym czasie (maj-czerwiec 1984 r.) poproszono kierowników jednostek centralnych MSW o zabranie głosu w interesującej nas kwestii. Odpowiedzi zebrał w Notatce dotyczącej podziału jednostek organizacyjnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na jednostki Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej z 24 czerwca 1984 r. mjr Jerzy Karpacz – dyrektor Biura Organizacyjno-Prawnego. Do organów bezpieczeństwa zaproponowano zaliczyć: departamenty (...), biura (...), zarządy: (...), Polityczno-Wychowawczy (...), Łączności (...). W skład Milicji Obywatelskiej miały wchodzić: (...), pozostałe jednostki MSW nierealizujące typowych zadań należących

do zakresu działania Służby Bezpieczeństwa (...). Kolejnym dokumentem, w którym pojawia się wyszczególnienie komórek, była Struktura kodowa jednostek resortu spraw wewnętrznych elektronicznego systemu (...) opracowana w lipcu 1988 r. przez Biuro Organizacyjno-Prawne. Do jednostek Służby Bezpieczeństwa kolejny już raz zaliczono m.in. Biuro Ochrony Rządu. Do „jednostek pozostałych” natomiast zaklasyfikowano (...) Zarząd Polityczno-Wychowawczy (...) Zarząd Łączności (...). „Bardziej wiarygodne wydaje się określenie komórek SB na podstawie podległości danej jednostki konkretnemu szefowi służby”.

W innej pozycji zawartej w wymienionym „Zbiorze studiów”, wzmiankowanej już wyżej, wskazano, że „...tzw. instrukcja K. [b]yła (...) załącznikiem do Decyzji sekretarza Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Centralnych z dnia 2 lipca 1990 r. Wprowadziła ona nową definicję Służby Bezpieczeństwa, „przywracając” do SB usunięte zeń Zarządzeniem nr 8/90 struktury oraz dodając Zarząd Polityczno-Wychowawczy, który nigdy do Służby Bezpieczeństwa nie był zaliczany. Pion ten utworzony 1 listopada 1981 r. za kadencji ówczesnego ministra spraw wewnętrznych C. K. został zorganizowany na wzór wojskowy. Odpowiedzialny był za programowanie, organizowanie, prowadzenie oraz nadzorowanie pracy polityczno-wychowawczej i kulturalno-oświatowej w jednostkach MO, szkołach i ośrodkach szkolenia MO oraz w jednostkach organizacyjnych MSW. Rozwiązany został zarządzeniem nr

95 ministra spraw wewnętrznych z dnia 21 listopada 1989 r. Zaliczenie go przez Instrukcję K. do organów bezpieczeństwa należy zapewne łączyć z faktem, że pion ten w 1990 r. wydawał się najbardziej zideologizowany – sama nazwa brzmiała podejrzanie”. (...) „Należy pamiętać, że po zlikwidowaniu Zarządu Polityczno-Wychowawczego zdecydowana większość funkcjonariuszy zasilila szeregi wymienionego w § 1 instrukcji K. Departamentu Szkolenia i Wychowania. Ponadto, jak wynika z notatek J. K. oraz T. B., część pracowników pionu politycznego posiadała legitymacje funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa (A. Jusupović, A. Ostapa, J. Wygoda, Pojęcie „służba bezpieczeństwa” w rozumieniu ustawy lustracyjnej. Propozycja wykładni [w:] Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944-1990). Zbiór studiów, pod red. A. Jusupovicia, R. Leśkiewicza, Warszawa 2013, str. 68-69). Autorzy postawili pytanie, „[C]zy w Instrukcji przewodniczącego Centralnej Komisji K. M. zostały wymienione jednostki (...) lub stanowiska, których zaliczenie w poczet Służby Bezpieczeństwa uznać należy w świetle wiedzy historycznej za błędne i krzywdzące? Takich jednostek i stanowisk w instrukcji K. nie ma. Można co najwyżej jej zarzucić nadmierną zachowawczość, gdyż nie uwzględniała jednostek i struktur MSW, które aktualnie na podstawie badań jednoznacznie można zaliczyć do pionu Służby Bezpieczeństwa”.

Podsumowując, za Sądem Apelacyjnym w Szczecinie (wyrok z 21.06.2016 r., III AU 809/15,

Legalis, k. 286-287 akt sprawy) warto wskazać, że „W orzecznictwie wskazuje się, że wspólną istotną cechą wszystkich funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL, którą przyjął ustawodawca stanowiąc ustawę z 23 stycznia 2009 r., jest ich służba w określonych w tej ustawie organach bezpieczeństwa państwa w latach 1944-1990. Ta cecha różni istotnie tych funkcjonariuszy od pozostałych funkcjonariuszy służb mundurowych pełniących służbę przed 1990 r. (por. wyrok SA w Warszawie z 13 kwietnia 2012 r., III AUa 1648/11). Nie bada się przy tym, jakiego rodzaju czynności dana osoba podczas służby wykonywała, ani jakie zajmowała stanowisko. Powyższy pogląd znajduje potwierdzenie w rozważaniach Trybunału Konstytucyjnego zawartych w uzasadnieniu wyroku z 24 lutego 2010 r. K 6/09). Według Trybunału, ustawodawca negatywnie ocenił sam fakt podjęcia służby w organach bezpieczeństwa Polski Ludowej ze względu na jednoznacznie ujemną ocenę tych organów. Trybunał nie zakwestionował przyjęcia przez ustawodawcę jako różniacej istotnie funkcjonariuszy służb mundurowych przed 1990 r. cechy w postaci ich służby w określonych w ustawie organach bezpieczeństwa państwa w latach 1944-1990. Uznanie tej cechy za istotną, według Trybunału, znajduje podstawę w zasadzie sprawiedliwości społecznej i preambule Konstytucji (por. wyrok TK z 24 lutego 2010 r., K 6/09; OTK-A 2010/2/15, Dz.U. z 2010 r. Nr 36, poz. 204)”.

Zaprezentowana, wszechstronna wykładnia art. 2 ust. 1 pkt 5 u.l. doprowadziła Sąd Apelacyjny do konkluzji, zasadniczo zbieżnej z wnioskiem apelacyjnym,

że W. K. pełnił służbę w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu powołanego przepisu.	
Wniosek	
Zmiana zaskarżonego orzeczenia poprzez wydanie orzeczenia o umorzeniu postępowania w przedmiocie złożenia przez W. K. oświadczenia lustracyjnego datowanego na dzień 26 września 2014 r. przyjmując, iż obiektywnie złożył on niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne, przy czym w dacie złożenia tego oświadczenia działał on w warunkach usprawiedliwionego błędu, o którym mowa w art. 30 k.k., tj. na zasadzie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 19 cyt. ustawy.	# zasadny # częściowo zasadny # niezasadny
Zwięźle o powodach uznania wniosku za zasadny, częściowo zasadny albo niezasadny.	
Wobec generalnej zasadności przeanalizowanego zarzutu, związany z nim wniosek został uwzględniony.	

4. OKOLICZNOŚCI PODLEGAJĄCE UWZGLĘDNIENIU Z URZĘDU	
4.1.	
Zwięźle o powodach uwzględnienia okoliczności	
5. ROZSTRZYGNIĘCIE SĄDU ODWOŁAWCZEGO	

1.7. Utrzymanie w mocy wyroku sądu pierwszej instancji	
5.1.1.	Przedmiot utrzymania w mocy
Zwięźle o powodach utrzymania w mocy	
1.8. Zmiana wyroku sądu pierwszej instancji	
5.2.1.	Przedmiot i zakres zmiany
<p>Zmieniono całość rozstrzygnięcia z punktu 1 orzeczenia sądu pierwszej instancji w ten sposób, że stwierdzono, iż W. K. złożył niezgodne z prawdą oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (tj.Dz.U.2021.1633 ze zm.), przy czym w dacie złożenia tego oświadczenia działał w warunkach usprawiedliwionego błędu, o którym mowa w art. 30 k.k. i na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 19 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (tj.Dz.U.2021.1633 ze zm.) postępowanie umorzono.</p>	
Zwięźle o powodach zmiany	
<p>Zarzuty apelacji prokuratora okazały się zasadne, co przemawiało za zmianą orzeczenia, gdyż sąd odwoławczy nie ujawnił w tym zakresie bezwzględnych przyczyn odwoławczych.</p> <p>Z powodów omówionych w podsekcji 3.1 niniejszego uzasadnienia konieczne było stwierdzić (jak wymaga tego ustawa lustracyjna), że W. K. złożył niezgodne z prawdą oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 u.l.</p> <p>Zarazem, istniały podstawy do przyjęcia, że w dacie złożenia tego oświadczenia W. K. działał w warunkach usprawiedliwionego błędu, o którym mowa w art. 30 k.k. W tym aspekcie przypomnieć należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest trafny pogląd, zgodnie z którym odpowiedzialność lustracyjna jest formą</p>	

odpowiedzialności represyjnej i stąd oparta jest także na zasadzie winy. Usprawiedliwiony błąd wyłącza winę sprawcy zachowania, z którym ustawodawca wiąże określone skutki o charakterze represyjnym. Ponieważ odpowiedzialność represyjna o charakterze obiektywnym, to jest oparta wyłącznie na fakcie, że dany podmiot złożył bądź nie złożył oświadczenia o określonej treści, wykracza poza standardy prawa represyjnego w demokratycznym państwie prawa, przyjęć należy, że art. 30 k.k. znajduje per analogiam zastosowanie także w postępowaniu lustracyjnym. Skutkiem procesowym ustalenia, że osoba działająca w usprawiedliwionym błędzie złożyła subiektywnie prawdziwe, ale obiektywnie nieprawdziwe oświadczenie lustracyjne, powinna być odmowa wszczęcia albo umorzenie już wszczętego postępowania lustracyjnego (postanowienie SN(7) z 28.09.2006 r., I KZP 20/06, OSNKW 2006/10/89; uchwała SN(7) z 26.05.2021 r., I KZP 12/20).

Całokształt postawy prezentowanej od lat przez W. K. jednoznacznie wskazuje, że składając oświadczenie lustracyjne w dniu 26 września 2014 r. był przekonany, że nie pełnił funkcji w organach bezpieczeństwa państwa. Jego oświadczenie było więc subiektywnie prawdziwe. Jak wykazało niniejsze postępowanie lustracyjne, wymieniony był jednak w błędzie. Ten ostatni był usprawiedliwiony w rozumieniu art. 30 k.k., za czym przemawia treść cytowanych wyżej wyroków Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 22 stycznia 2013 r., sygn. akt XIII U 218/12 oraz Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 maja 2014 r., sygn. akt III AUa 871/13, zapadłych wobec W. K. w dotyczącym go postępowaniu emerytalnym. Znamienne jest bowiem, że orzeczenia te zapadły odpowiednio kilkanaście i kilka miesięcy przed złożeniem przez W. K. oświadczenia lustracyjnego, a zajęto w nich stanowisko, że jednostek pionu polityczno-wychowawczego nie można uznać za organ bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ustawy lustracyjnej.

Dlatego też, konieczne było, o co zresztą wnosił skarżący, stwierdzenie, że mimo obiektywnie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego z dnia 26 września 2014 r., składając je W. K. działał w usprawiedliwionym błędzie (w rozumieniu art. 30 k.k.), który wykluczał odpowiedzialność za złożenie nieprawdziwego oświadczenia lustracyjnego.

1.9. <i>Uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji</i>		
1.1.7. <i>Przyczyna, zakres i podstawa prawna uchylenia</i>		
5.3.1.1.1.		# art. 439 k.p.k.
Zwięźle o powodach uchylenia		
5.3.1.2.1.	Konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości	# art. 437 § 2 k.p.k.
Zwięźle o powodach uchylenia		
5.3.1.3.1.	Konieczność umorzenia postępowania	# art. 437 § 2 k.p.k.
Zwięźle o powodach uchylenia i umorzenia ze wskazaniem szczególnej podstawy prawnej umorzenia		
5.3.1.4.1.		# art. 454 § 1 k.p.k.
Zwięźle o powodach uchylenia		
1.1.8. <i>Zapatrywania prawne i wskazania co do dalszego postępowania</i>		
1.10. <i>Inne rozstrzygnięcia zawarte w wyroku</i>		
Punkt rozstrzygnięcia z wyroku	Przytoczyć okoliczności	
6. Koszty Procesu		

Punkt rozstrzygnięcia z wyroku	Przytoczyć okoliczności
2.	O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono na podstawie art. 632 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 19 u.l. z uwagi na umorzenie postępowania, obciążając nimi Skarb Państwa. Nie było potrzeby korekty pierwszoinstancyjnego orzeczenia o kosztach, skoro – wobec jego treści – też i to na mocy tego samego przepisu obciążono nimi Skarb Państwa.

7. PODPIS
SSA Marcin Ciepiela SSA Wiesław Kosowski SSA Piotr Pośpiech

1.11. Granice zaskarżenia		
Kolejny numer załącznika	1	
Podmiot wnoszący apelację	prokurator IPN	
Rozstrzygnięcie, brak rozstrzygnięcia albo ustalenie, którego dotyczy apelacja	pkt 1	
1.3.1. Kierunek i zakres zaskarżenia		
# na korzyść # na niekorzyść	# w całości	
# w części	#	co do winy
#	co do kary	

#	co do środka karnego lub innego rozstrzygnięcia albo ustalenia	
1.3.2. Podniesione zarzuty		
Zaznaczyć zarzuty wskazane przez strony w apelacji		
#	art. 438 pkt 1 k.p.k. – obraza przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu	
#	art. 438 pkt 1a k.p.k. – obraza przepisów prawa materialnego w innym wypadku niż wskazany w art. 438 pkt 1 k.p.k., chyba że pomimo błędnej podstawy prawnej orzeczenie odpowiada prawu	
#	art. 438 pkt 2 k.p.k. – obraza przepisów postępowania, jeżeli mogła ona mieć wpływ na treść orzeczenia	
#	art. 438 pkt 3 k.p.k. – błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, jeżeli mógł on mieć wpływ na treść tego orzeczenia	
#	art. 438 pkt 4 k.p.k. – rażąca niewspółmierność kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego	

	zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przypadku lub innego środka	
#	art. 439 k.p.k.	
#	brak zarzutów	
1.4. Wnioski		
#	uchylenie	# zmiana